

**O‘QUVCHI YOSHLARDA MAQSAD VA MA’NO
QURILISHLARINI SHAKLLANTIRISH: MA’NAViy-MA’RIFIY
ISHLARNING RO‘LI**

Polvonova Shaxnozaxon Xusanboyevna

Qo‘qon universiteti Andijon filiali

Masofaviy ta‘lim psixologiya 25 08 talabasi

Telefon: +99893-054-88-38

Xalimjanov Abduqunduz Rahimjon o‘g‘li

@Xalimjanov1234

Qo‘qon universiteti Andijon filiali

“Kompyuter Injiniring va texnologiyalar”

kafedrasi o‘qituvchisi

Annotatsiya: *Mazkur maqolada o‘quvchi yoshlarda hayotiy maqsad va ma‘no qurilishlarini shakllantirish jarayonida ma‘naviy-ma‘rifiy ishlarning o‘rni va ahamiyati tahlil qilinadi. Yoshlarda ijobiy dunyoqarash, fuqarolik pozitsiyasi hamda milliy va umuminsoniy qadriyatlarga sodiqlikni shakllantirishda ta‘lim muassasalari, o‘qituvchi va tarbiyachilarning o‘zaro hamkorligi muhim omil sifatida ko‘rib chiqiladi. Shuningdek, ma‘naviy-ma‘rifiy ishlarning samaradorligini oshirish yo‘llari va zamonaviy yondashuvlar haqida fikr yuritiladi.*

Kalit so‘zlar: *maqsad, ma‘no qurilishi, ma‘naviyat, ma‘rifat, yoshlar tarbiyasi, ma‘naviy-ma‘rifiy ishlar, shaxs kamoloti, qadriyatlar, ta‘lim-tarbiya.*

Bugungi globallashuv davrida yosh avlod ongida mustahkam hayotiy pozitsiyani shakllantirish, ularni maqsad sari yo‘naltirish va hayot ma‘nosini anglashga o‘rgatish dolzarb masalalardan biridir. Har bir jamiyatning taraqqiyoti avvalo uning ma‘naviy yuksakligiga, yoshlarning ruhiy-axloqiy barkamolligiga bog‘liq. Shu boisdan ta‘lim muassasalarida olib borilayotgan ma‘naviy-ma‘rifiy ishlar nafaqat bilim berish, balki shaxsning ichki dunyosini boyitish, irodasini mustahkamlash va maqsad sari intilish hissini uyg‘otishga xizmat qiladi. O‘quvchi

yoshlar orasida maqsad va ma'no qurilishlarini shakllantirish jarayoni ularning hayotga bo'lgan munosabatini, kelajak rejalari va ijtimoiy faolligini belgilovchi muhim omillardandir. Shuning uchun ham pedagogik jarayonda ma'naviy-ma'rifiy ishlarning tizimli tashkil etilishi, yoshlarning individual xususiyatlarini hisobga olgan holda yo'naltirilgan tarbiya ishlari olib borilishi zarur.

O'quvchi yoshlarda maqsad va ma'no qurilishini shakllantirish jarayoni murakkab, lekin juda muhim pedagogik-psixologik jarayondir. Shaxsning hayotda o'z o'rnini topishi, ijtimoiy faol bo'lishi, kelajak rejalari va intilishlarini belgilashida aynan maqsad va ma'no hissi hal qiluvchi ahamiyat kasb etadi. Bunday fazilatlarini shakllantirishda ma'naviy-ma'rifiy ishlarning o'rni beqiyosdir. Ma'naviy-ma'rifiy ishlar — bu nafaqat yoshlarni bilimli, balki e'tiqodli, vatanparvar, milliy qadriyatlarga hurmat bilan qaraydigan shaxs sifatida tarbiyalashga xizmat qiladigan tizimli faoliyatdir. U o'quvchi shaxsida o'zini anglash, o'z hayotiga mas'uliyat bilan yondashish va jamiyatda o'z o'rnini topishga intilish kabi xususiyatlarni rivojlantiradi. Ta'lim muassasalarida olib boriladigan ma'naviy-ma'rifiy tadbirlar — suhbatlar, davra suhbatlari, ijodiy uchrashuvlar, teatr tomoshalari, ma'naviyat darslari — o'quvchilarning dunyoqarashini kengaytiradi, ularni hayotiy qadriyatlar ustida fikr yuritishga undaydi. Bu jarayon yoshlarning o'z hayot yo'lini to'g'ri tanlashida, shaxsiy maqsadlarini aniqlashida ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Psixologik tadqiqotlarga ko'ra, inson maqsadsiz hayot kechira olmaydi. Aynan maqsad insonning harakatini, qarorlarini va intilishlarini belgilaydi. O'quvchi yoshlarda bu tuyg'uni shakllantirish uchun ularga mustaqil fikrlash, tanqidiy yondashish va ijodkorlik imkonini berish zarur. Shu maqsadda o'quv jarayonida muammoli vaziyatlar yaratish, bahs va munozaralar tashkil etish, jamoaviy loyihalar amalga oshirish kabi metodlardan foydalanish samarali natija beradi. O'quvchilarda hayotiy maqsad va ma'no qurilishlarini shakllantirishda o'qituvchi, sinf rahbari va psixologlarning o'rni beqiyosdir. O'qituvchi nafaqat bilim beruvchi, balki yo'l ko'rsatuvchi, ibrat namunasi bo'lishi lozim. Uning shaxsiy namunasida halollik, fidoyilik, mas'uliyat va ezgulik ko'rinishi o'quvchilar ongiga chuqur singadi. Shu sababdan, pedagogik jarayonda ma'naviy yetuk

o'qituvchilarning faol ishtiroki yoshlar maqsadlarini to'g'ri yo'naltirishning eng muhim garovidir. Bugungi kunda ma'naviy-ma'rifiy ishlarni tashkil etishda interfaol metodlar, zamonaviy texnologiyalar, ijtimoiy tarmoqlar va ommaviy axborot vositalaridan oqilona foydalanish muhim ahamiyat kasb etadi. Yoshlarga yaqin bo'lgan formatlar — videoroliklar, podkastlar, onlayn ma'ruzalar orqali ularning e'tiborini jalb etish va ma'naviy qadriyatlarni singdirish samaradorlikni oshiradi.

Ma'naviy-ma'rifiy ishlarning asosiy maqsadi – yosh avlodni ma'naviy jihatdan barkamol, mustaqil fikrlaydigan, jamiyat oldidagi burchini anglaydigan shaxs sifatida tarbiyalashdir. Bunday tarbiya jarayonida o'quvchi o'z hayot yo'lini tanlash, kelajak kasbini aniqlash va jamiyat uchun foydali inson bo'lish zarurligini anglab yetadi. Misol uchun, maktablarda “Ma'naviyat soati”, “Vatanparvarlik haftaligi”, “Men kim bo'laman?” kabi loyihalarning tashkil etilishi yoshlarning o'z shaxsiy maqsadlarini aniqlashiga, o'z imkoniyatlarini baholashiga yordam beradi. Har bir insonning hayotiy ma'nosi uning e'tiqodi, qadriyati va dunyoqarashiga bog'liq. Shuning uchun o'quvchi yoshlarda ma'naviy qadriyatlarni singdirish — ma'no qurilishining eng muhim bosqichidir. Milliy qadriyatlar, ajdodlar merosi, xalq og'zaki ijodi, din va madaniyat unsurlari yoshlar ongida hayotga nisbatan ijobiy va mas'uliyatli munosabatni shakllantiradi. Bu jarayonda o'qituvchi tarixiy shaxslar hayotidan namunalar keltirishi, milliy g'urur va vatanparvarlikni targ'ib etuvchi suhbatlar o'tkazishi orqali yoshlarni hayotiy maqsad sari yo'naltiradi.

O'quvchi shaxsining maqsad va ma'nosini shakllantirishda u yashayotgan ijtimoiy muhit katta rol o'ynaydi. Oila, maktab, jamoatchilik va do'stlar davrasi — bularning barchasi yoshning ruhiy dunyosiga ta'sir etuvchi asosiy omillardir. Ma'naviy muhit sog'lom bo'lgan joyda yoshda to'g'ri yo'l tanlash, irodali bo'lish, kelajakka ishonch bilan qarash hissi kuchayadi. Ta'lim muassasalarida ijobiy psixologik va ma'naviy muhit yaratish, o'quvchilar o'rtasida do'stona, hurmatga asoslangan munosabatni qaror toptirish zarur.

Hozirgi yoshlar tez o'zgarayotgan axborot makonida voyaga yetmoqda. Internet, ijtimoiy tarmoqlar va global madaniyat oqimlari ularning dunyoqarashiga kuchli ta'sir ko'rsatmoqda. Shu sababli, ma'naviy-ma'rifiy ishlar zamonaviy

yondashuvlar asosida tashkil etilishi kerak. Masalan, ma'naviy mavzularni interaktiv o'yinlar, kreativ loyihalar, ijtimoiy tarmoqlardagi targ'ibot roliklari orqali yetkazish, yoshlarni o'z fikrini erkin ifoda etishga undash samarali natija beradi. Eng muhimi, yoshlar o'z hayotining ma'nosini o'zlari anglab yetishlari uchun imkoniyat yaratish lozim. Yoshlar ishtirokida tashkil etiladigan ijtimoiy loyihalar — masalan, “Yoshlar daftari”, “Yoshlar akademiyasi”, “Yoshlar tadbirkorligi” kabi dasturlar — ularning ijtimoiy faolligini oshiradi va hayotiy maqsadlarini aniq shakllantirishga xizmat qiladi. Bunday loyihalarda qatnashgan o'quvchilar o'z imkoniyatlarini sinab ko'rishadi, jamiyatga foyda keltirish yo'llarini o'rganishadi va o'z hayotida ma'no topishadi.

Ma'naviy-ma'rifiy ishlar samaradorligi, avvalo, o'quvchilarning yosh xususiyatlarini, psixologik holatini, qiziqishlari va ehtiyojlarini hisobga olish bilan chambarchas bog'liq. O'smirlik davrida shaxs o'zini anglash, “men kimman?”, “hayotimning ma'nosi nimada?” degan savollarga javob izlay boshlaydi. Shu bois, pedagoglar yoshlarning bu ehtiyojini to'g'ri yo'naltirib, ularda ijobiy dunyoqarashni shakllantirishlari zarur. Psixologik yondashuvga ko'ra, yoshlar o'zini jamiyatda kerakli inson sifatida his qilganda, ularning hayotiy maqsadi barqaror shakllanadi. Shuning uchun, o'quvchilarni jamoaviy faoliyatga jalb etish, ularning muvaffaqiyatini e'tirof etish, kichik yutuqlarini qadrlash ma'naviy-ma'rifiy ishlarning ajralmas qismidir. Ma'naviy-ma'rifiy tarbiya faqat nazariy tushunchalar bilan cheklanmasligi kerak. Har bir o'quvchi o'z harakati, so'zi va fikri uchun javob berishni o'rganishi, shaxsiy mas'uliyatni his qilishi lozim. Maqsad sari intilishda inson o'z xatti-harakatlarini boshqara olish, qarorlarining oqibatini tushunish, to'g'ri yo'lni tanlash ko'nikmalariga ega bo'lishi zarur.

Buning uchun maktab hayotida ijtimoiy loyihalar, ko'ngillilar harakatlari, ekologik aksiyalar, jamoatchilik ishlarida ishtirok etish orqali o'quvchilar amaliy tajriba orttiradilar. Bunday faoliyat ularda nafaqat ma'naviy yetuklikni, balki irodaviy mustahkamlikni ham shakllantiradi. O'quvchi shaxsida maqsad va ma'no shakllanishi faqat maktab bilan cheklanmaydi. Oila — bu tarbiyaning birlamchi maskani. Agar oilada ma'naviy muhit sog'lom bo'lsa, unda farzandda hayotiy

maqsadga intilish tabiiy shakllanadi. Shu bilan birga, mahalla, jamoatchilik tashkilotlari, yoshlar markazlari bilan hamkorlikda olib boriladigan tarbiyaviy tadbirlar yoshlar ongiga chuqurroq ta'sir ko'rsatadi.

Xulosa. O'quvchi yoshlarda maqsad va ma'no qurilishini shakllantirish — bu shunchaki tarbiyaviy jarayon emas, balki shaxsning butun hayotiga yo'naltirilgan chuqur ma'naviy-psixologik faoliyatdir. Ma'naviy-ma'rifiy ishlar esa bu jarayonning asosi, yo'naltiruvchi va boshqaruvchi kuchi hisoblanadi. Yoshlarning hayotiy maqsadini anglashida ularning ichki dunyosini boyitish, qadriyatlarni singdirish, jamiyatdagi o'z o'rnini topishga yordam berish muhimdir. Bunda ta'lim muassasasi, oila va jamoatchilik o'rtasidagi hamkorlik alohida ahamiyat kasb etadi. Ma'naviy-ma'rifiy ishlar tizimli, mazmunli va zamonaviy shakllarda olib borilgandagina, u yoshlarning tafakkurida barqaror maqsad, hayotiy mas'uliyat va o'zligiga ishonch hissini uyg'ota oladi. O'quvchi yoshlarda maqsad va ma'no qurilishlarini shakllantirishda o'qituvchi shaxsining namunasiga, milliy va umuminsoniy qadriyatlar uyg'unligiga, innovatsion pedagogik metodlarga tayanish zarur. Faqat shunda biz yoshlarni ma'naviy yetuk, maqsadga intiluvchan, jamiyat taraqqiyotiga hissa qo'sha oladigan barkamol insonlar sifatida voyaga yetkazishimiz mumkin bo'ladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Prezident Sh.Mirziyoyevning 2021-yil 26-martdagi "Ma'naviy-ma'rifiy ishlar tizimini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-5040-son qarori. Yangi O'zbekiston. www.lex.uz
2. Prezident Sh.Mirziyoyevning Yoshlarni ma'naviy-axloqiy va jismoniy barkamol etib tarbiyalash, ularga ta'lim-tarbiya berish tizimini sifat jihatidan yangi bosqichga ko'tarish chora-tadbirlari to'g'risidagi Qarori. // Xalq so'zi. 2018-yil, 15-avgust
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining o'z lavozimiga kirishishiga bag'ishlangan tantanali marosimda so'zlagan nutqi. "Yangi O'zbekiston" ijtimoiy-siyosiy gazetasi. 2021-yil 7-noyabr.
4. V.Alimasov, Y.Manzarov. O'zbekistonda ma'naviy-ma'rifiy soha: nazariya-va amaliyot. Toshkent, 2014.108b.